מערך פעילות

הצבא והחברה הישראלית

מה המשמעות של שירות בחברה שלנו היום?

משך: שעה וחצי – שעתיים **קהל יעד:** ש״שנים

עזרים: כרטיסיות דמויות, דפי הכנה, שולחן ושלטי שמות, פתקים

המערך מנוסח בלשון זכר מטעמי נוחות בלבד, אך מיועד לכל המגדרים

רציונל

השירות הצבאי בישראל הוא הרבה יותר מחובה אישית – הוא חלק מהזהות הישראלית, מהחוויה המשותפת ומהשיח הציבורי. לצד הרעיון של "צבא העם", החברה הישראלית מתווכחת על שאלות כמו שוויון בנטל, מי משרת ומי לא, ומה המקום של השירות בחיי האזרחים. אלה שאלות טעונות, שהש״שנים פוגשים בתקשורת, בבית ובקומונה. במפגש זה לא נבקש להגיע לעמדה אחת, אלא להקשיב לנקודות מבט שונות דרך "שולחן עגול" – דיון שבו כל משתתף מייצג דמות מהחברה הישראלית – ולחשוב מה המשמעות של השירות עבורנו.

מטרות

- היכרות עם נקודות מבט שונות על מקום השירות בחברה הישראלית.
- תרגול הקשבה ושיח מכבד סביב נושא טעון.
- חיבור אישי לשאלת המשמעות של השירות.

הערה חשובה למנחה: הנושא עשוי לעורר עמדות חזקות. תפקיד המנחה הוא לאפשר שיח מאוזן ומכבד, ולא להביע עמדה פוליטית. כדאי לקבוע מראש כללי שיח: מקשיבים עד הסוף, מדברים בגוף ראשון, מבקרים רעיונות ולא אנשים.

מהלך

1 פתיחה – הסיפור המשפחתי

נסביר שהיום נדבר על המקום של השירות הצבאי בחברה הישראלית – נושא שכולנו פוגשים, ושיש סביבו הרבה דעות שונות – ונקשיב לנקודות מבט מגוונות.

כל משתתף מספר בסבב קצר על אדם מהמשפחה או מהסביבה הקרובה ועל השירות שלו (או על כך שלא שירת): מה עשה, ומה הוא מספר על התקופה הזו. אפשר לשתף גם במשפט או בסיפור שחוזר בבית. נשאל: מה למדנו מהסיפורים? האם השירות נתפס אצלנו באותו אופן במשפחות שונות?

2 הכנה לשולחן העגול

נחלק את המשתתפים לקבוצות קטנות, וכל קבוצה תקבל כרטיסיית דמות (נספח 1). הקבוצה תכין יחד את עמדת הדמות: מה היא חושבת על השירות הצבאי, מה חשוב לה, ממה היא חוששת, ומה היא הייתה רוצה שאחרים יבינו. כל קבוצה בוחרת נציג שישתתף בשולחן העגול.

הערה למנחה: בנספח 12 דמויות המייצגות קבוצות שונות בחברה הישראלית – אפשר לבחור ביניהן לפי גודל הקבוצה, ורצוי לשלב דמויות בעלות עמדות ורקע שונים מאוד זה מזה (למשל: מילואימניק, בחור ישיבה חרדי, פציפיסטית, קצין דרוזי וצעירה ערבייה). חשוב להדגיש שהמשתתפים מייצגים את הדמות – ולא את עמדתם האישית. המטרה היא להבין נקודת מבט, גם כשהיא שונה מאוד משלי.

3 השולחן העגול

הנציגים מתיישבים סביב שולחן, עם שלט שם של הדמות. המנחה משמש כמנחה הדיון, ושואל את השאלות:

שאלות לשולחן העגול

- מה המשמעות של השירות הצבאי עבורך?
- האם לדעתך כל אחד צריך לשרת? באיזו דרך?
- מה הדבר שהכי חשוב לך שהאחרים סביב השולחן יבינו?
- איפה את/ה מסכים/ה עם מישהו אחר סביב השולחן – למרות ההבדלים?

שאר המשתתפים יושבים מסביב כקהל. במהלך הדיון, כל אחד מהקהל יכול לגשת ולהניח יד על כתף הנציג של הקבוצה שלו – כדי להחליף אותו ולהמשיך במקומו.

4 יוצאים מהתפקיד

הנציגים קמים מהשולחן ו"מורידים" את הדמות (אפשר לבקש מהם לומר בקול: "אני כבר לא ___, אני ___"). נחזור למעגל ונדבר מתוך עצמנו.

שאלות לדיון

- איך הרגיש לייצג דמות שחושבת אחרת ממך?
- איזו נקודת מבט הפתיעה אתכם או גרמה לכם לחשוב?
- מה מאפשר לקיים שיח מכבד גם במחלוקת?
- מה השירות שלכם – הצבאי, הלאומי או שנת השירות – אומר על החברה שאתם רוצים לחיות בה?

5 סיכום

כל משתתף כותב על פתק **שאלה אחת שהוא לוקח איתו מהמפגש** – שאלה שעדיין אין לו עליה תשובה. נקריא כמה מהשאלות, ונסכם שהיכולת להקשיב לעמדות שונות היא חלק חשוב מהשירות שלנו בחברה הישראלית.

מערכי פעילות נוספים ניתן למצוא במרכז ההדרכה של מחלקת שנת שירות

נספח 1

כרטיסיות דמויות

מילואימניק

בן 32, אב לשניים, שירת מאות ימי מילואים בשנתיים האחרונות. גאה בשירות, אבל מרגיש שהנטל לא מתחלק באופן שווה.

אמא של מתגייס

הבן שלה מתגייס בעוד חודש. היא גאה בו, ובאותו זמן מפחדת מאוד. היא תוהה מה המחיר שהמשפחות משלמות.

בחור ישיבה חרדי

בן 19, לומד בישיבה. מאמין שלימוד תורה ועבודת ה' הם התרומה החשובה ביותר שלו לעם ישראל – ושהם שומרים על העם לא פחות מהצבא. חושש שהגיוס יפגע באורח החיים שלו, ומרגיש שהחברה לא מבינה את עולמו.

פציפיסטית

בת 18, מתנגדת למלחמות ולשימוש בכוח, ובחרה לא להתגייס מטעמי מצפון. רוצה לתרום לחברה בדרכים אחרות, ומרגישה שקשה לה להשמיע את עמדתה בלי שישפטו אותה.

צעירה בשירות לאומי

בת 19, משרתת בבית חולים. מרגישה שהשירות שלה משמעותי, אבל לא תמיד מקבל הכרה כמו שירות צבאי.

סטודנט שלא שירת

בן 23, קיבל פטור מסיבות אישיות. מרגיש לעיתים שמסתכלים עליו כ"פחות", למרות שהוא מתנדב ותורם לקהילה.

מפקדת בקבע

בת 26, קצינה בתפקיד הדרכה. מאמינה שהצבא הוא מקום שמחבר בין אוכלוסיות, ורואה בו כלי חינוכי.

ש"ש לפני גיוס

בן 18, בשנת שירות. רוצה שירות משמעותי, אבל מבולבל מכל הקולות סביבו ולא בטוח מה נכון לו.

קצין דרוזי

בן 24, מכפר בגליל. בעדה הדרוזית הגברים מתגייסים בחובה, והשירות הוא מסורת משפחתית של דורות. גאה בשירות ובקשר לאחים לנשק, ולפעמים מרגיש שהמדינה לא מחזירה לקהילה שלו את מה שהיא נותנת.

צעירה ערבייה

בת 19, אזרחית ישראל. ערבים אינם חייבים בגיוס, והיא בחרה להתנדב לשירות אזרחי בבית ספר ביישוב שלה. מרגישה חלק מהחברה הישראלית, אבל הזהות שלה מורכבת, והשיח על "שוויון בנטל" לא תמיד לוקח אותה בחשבון.

חייל בודד

בן 20, עלה לבד לישראל והתגייס ללוחמה. בחר לשרת מתוך ציונות, ומגלה שהשירות הוא גם הדרך שלו להרגיש שייך לחברה הישראלית – אף שלפעמים הוא מרגיש בודד מאוד.

מתנדב בדואי

בן 21, מהנגב. התנדב לצבא ומשרת כגשש. גאה בבחירה שלו, אבל בקהילה שלו יש מי שתומכים בה ויש מי שמתנגדים לה, והוא מרגיש לעיתים בין שני עולמות.